

ÞÝÝR YAZARKEN NELERE DÝKKAT EDÝLMELÝ? / Kadir ÇETÝN

Ekleyen Üçüncü Yeni
Çarþamba, 07 Eylül 2011
Son Güncelleme Çarþamba, 07 Eylül 2011

KADÝR ÇETÝN

Sual: Kaliteli bir þiir yazarken neye dikkat etmelidir?

CEVAP

Ýki hususa dikkat etmek gerekir. Bunun biri yoksa, diðeri ne kadar güzel olsa da þiir vafýnýn kazanamaz. 1-Ölçü ve kafiye yönünden uygun olmasý, 2- Manalarýn hem düzgün olmasý, hem de birbirini tamamlamasý gerekir. Bunlarý birer örnekle bildirelim:

ÞÝÝR YAZARKEN NELERE DÝKKAT EDÝLMELÝ? / Kadir ÇETÝN

Pazar, 14 Aðustos 2011

Sual: Kaliteli bir þiir yazarken neye dikkat etmelidir?

CEVAP

Ýki hususa dikkat etmek gerekir. Bunun biri yoksa, diðeri ne kadar güzel olsa da þiir vafýnýn kazanamaz.

1- Ölçü ve kafiye yönünden uygun olmasý,

2- Manalarýn hem düzgün olmasý, hem de birbirini tamamlamasý gerekir.

Bunlarý birer örnekle bildirelim:

Ölçü yönünden uygun olmasý:

Günümüzde aruz vezniyle yazan kalmadýðý için hece vezinlerine örnek veriyoruz. Hece vezinleri çoksa da, daha çok 7, 8, 11 ve heceli olanlar kullanılmaktadır. Hece sayýsýnýn tutmasýndan baþka, bir de kalýplarýnýn uygun olmasý gerekir.

7 heceliye bir örnek:

Bu da 3+4 ve 4+3 hece kalýbýyla veya kalýpsýz yazýlýr.

3+4 heceye bir örnek:

Bülbülün / ötüpünü,
Güneþin / batýpýný,
Kalblerin / atýpýný,
Yaratan /elbet vardýr.

4+3 heceye bir örnek:

Kurtuluþtur / insana,
Ulaþtýrýr / ihsana,
Kavuþturur / imana,
La ilahe / illallah…

7 hece, fakat kalýpsýza örnek:

Eðer uðrarsan derde,
Muhtaç olma namerde,
Þifa umulan yerde,
Hemen çýkar aðlarýz.

Böyle kalýpsýz olanlar makbul sayýlmýyor. Þiir olarak okumak zor oluyor ve okunupunda bir düzgünlük olmuyor. Besteye de pek gelmiyor. 3+4 veya 4+3 kalýplý olanlarýn okunmasý da kolay oluyor.

8 heceliye bir örnek:

Bu da 3+5, 5+3 ve 4+4 hece kalýbýyla yazýlýr.

3+5 heceliye bir örnek:

En büyük / devletimizdir.
Gücümüz / kuvvetimizdir.
Methetmek / mümkün değildir.
Sebeb-i / nimetimizdir.

5+3 heceliye bir örnek:

Dost bahçesinde / yatarým,
Kaygýlarýmý / atarým,
Satýlacađý / satarým,
Kimseler hesap / soramaz.

4+4 heceliye bir örnek:

Umduđuna / eremezsin,
Bu devraný / süremezsin,
Ahababýný / göremezsin,
Yakar bizi / dost hasreti.

11 heceliye bir örnek:

Bu da 6+5 ve 4+4+3 hece kalýbýyla yazýlýr.

6+5 heceliye bir örnek:

Kimi hocayým der, / kimisi dervip,
Cahiller yanýna / postunu sermiþ,
Zannederler bunu / âlim ve ermiþ,
Mahþer günü nasýl / hesap verecek?

4+4+3 heceliye bir örnek:

Bir gün olur, / götürürler/evinden,
Kurtuluþ yok, /Azrail’in/ elinden,
Allah adý /hiç düþmesin /dilinden,
Bin yıl uzun/ ömrün olsa, /ne fayda?

14 heceliye bir örnek:

Bunun kalýbý 7+7 hecedir.
Bir örnek verelim:

Ehl-i sünnet kitabý, /oku inat eyleme!
Fýrsat eldeyken uyan, /ömrü berbat eyleme!
Yarýn mahþer gününde, / boþa feryat eyleme!
Dođruluktan ayrýlma, /Hak utandýrmaz seni.

Kafiyeler:

Kalýplar böyle uygun ise, bir de kafiyelerine bakýlýr. Kafiye çeþitleri þöyledir:

1- Yarým Kafiye: Mýsra sonlarýnda tek ses benzeþmesine dayanan kafiyedir.
Adýdýr onun Gafur,
Kapýsý açýk durur,
Af dileyen af bulur,
Allah bes baki heves.

2- Tam Kafiye: Mýsra sonlarýnda iki sesin benzeþmesine dayanan kafiyedir.
Her ten biter bir dertle,
Ýþ yapýlmaz namertle,
Uđraþma hiç bir fertle!
Allah bes, baki heves.

3- Zengin Kafiye: Mýsra sonларыnda üç ve daha fazla sesin benzeşmesiyle meydana gelen kafiye dir. Buna tunç kafiye de denmektedir.

Sünnetlerden kaçarsa,
Bâtylý hak sanmamaly,
Küfre kucak açarsa,
O süper bir sapýktýr.

Görünüpe kanmamaly,
Bâtylý hak sanmamaly,
Cehennemde yanmamaly,
Gün dođmadan neler dođar.

4- Cinasly Kafiye: Okunupлары ve yazylыpları aynı; ancak anlamları farklı olan kelimelerle yapılan kafiye dir. Birkaç örnek:

Sanki oluk gibi kan akar da yara sýzlar.
Yaralýnyn halini bilemez yarasyzlar!

Acep niçin açmýp böyle gül erken,
Kapatmaly ađzymýzy gülerken.

Yalan deđil sözlerim,
Kan ađlýyor gözlerim,
Kardeş senin yolunu
Ölene dek gözlerim.

Redif:

Mýsra sonларыnda yazylыpları, okunupлары, anlamları ve görevleri aynı olan eklerin, kelime ve kelime grupларынын tekrar edilmesi Redifin de çeşitleri var. Kelime halindeki rediflere bir iki örnek verelim:

Dođru söylesem halk razý olmaz,
Eđri söylesem Hak razý olmaz.

Dine uymak ar değildir,
Dünya bize yâr değildir,
Haram mallar kâr değildir,
Gün dođmadan neler dođar.

Mana yönü:

Kafiyeler ne kadar düzgün ve zengin olursa olsun, manası uygun deđilse veya birbirini tamamlamýyorsa kıymeti olmaz. Böyle uydurma şiirler için, (Dam baýında saksađan vur beline kazmayý) derler. Bir örnek:

Sabah erken yatýyorum,
Ormanları satýyorum,
Yıldızları aldým ele,
Tutanlara atýyorum.

En önemlisi de, şiir dine aykırı olmamalı. Şiir yazacak kimsenin, teknik bilgi yanında, dinimizi de iyi bilmesi gerekir.

NOT; Bu paylaşým, Türkiye Gazetesi yazarý Mehmet Ali Demirbaş hocanın "dinimizislam.com" sitesinden alınmýştýr.

Kadir Çetin

▷ÝÝR, ÖLÇÜ VE BAŞIBOŞLUK

Ekleyen KADÝR ÇETÝN

Pazar, 14 Ađustos 2011

Sual: Bir arkadaş, şiirlerin ölçülü ve kafiyeli olmalarına itiraz ediyor. "Ölçü ve kafiye maksadı anlatmaya mani oluyor, aruz vezni, hece vezni, bunlar gereksiz, şiir serbest olmalı" diyor. Arkadaşın söylediği doğru mudur?

CEVAP

Þiire deðil, kötü þiire karþý çýkymalydyr. Her þiire karþý çýkmak çok yanlyptyr. Her sanatın bir kaidesi olduđu gibi elbette þiirin c kaidelere uyulursa ancak bir sanat deđeri olur. Mana ve kaideyi birleptirmek ise ancak þairin derecesine kalmyp bir peydir. Yani bunu bapardýđy ölçüde toplum ve tarih önünde kabul görür. Dini þiir ve nasihatlerde rabbani tesir olmasý için manaya da dikkat e yaþayarak inanarak yazmalıy.

Ýnsan kendisi þiir yazamyorsa, yazanlarý takdir etmelidir. Atalarýmız böyleleri için derler ki:
Kiþi bilmediđine dþman kesilir.
Gafile kelam, nafile kelam.

Bapý boþluđu, lszld, ahenksizliđi, kuralý, uygunluđu uygunsuz görmek kadar yanlyp olmaz. lsz þiirler için, (Dam bap beline kazmayý) demiplerdir.

Kur'n-ý kerim, icaz, belagat, ahenk gibi epitli ölçülerin bulunmasýndan dolayý bir benzeri meydana getirilemiyor. Bir yet kerime meal:
(Bu Kur'ann bir yetinin benzerini söylemeniz mümkün değildir.) [Bekara 24]

Çok þairler uđrapmyps da, benzerini söylemeye gleri yetmemiþtir. Allah tel, diđer ilahi mukaddes kitaplara bu özelliđi verm deđiptirilmieþtir.

Güzel þiir, güzelliği ölçüsünde bir þaheserdir. Dört dörtlük þiirler vardyr. Peygamber efendimiz, (Þair Hassann sözleri, dþmanla daha tesirlidir) buyurduğu gibi, ağzına sağlyk anlamında, (Diþlerin dökülmesin) diye dua etmiþtir. (Hakim)

Þiir hakkında hadis-i þeriflerden birkay da þyle:
(Þiir, yle bir sözdür ki, güzeli daha güzel, çirkini daha çirkindir.) [Buhari]

(Büyüleyici sözler gibi, hikmetli þiirler de vardyr.) [Ebu Davud, Ý. Ahmed]

(Bazý þiirler apayk bir hikmettir.) [Buhari, Ebu Davud]

Hazret-i Mevlana'nn mesnevisi, Yunus Emre gibi tasavvuf erbabnn divanlarý, kasideleri dillere destandyr. Resulullah efendimizin beđendiđi Ýmam-ý Busayri'nin Kaside-i brdesi pek meþhurdur. Mevlit kasidesi asýrlardyr okunan bir þahese. Ahengi, ll olmayý, yani güzelliđi dinimiz emrediyor. Peygamber efendimiz, (Allah güzeldir, güzeli sever) buyuruyor. Güzellik, bakımdan mükemmellik, uygunluk demektir.

Bir insanın bütün organlarý yerli yerindedir. Kafasý çok büyük, ayaklarý çok kısa olsa çirkin görünür. Ayaklarý veya kollarý çok c görünür hem de iþ yapmasý zorlayyr. Grnp yönüyle de insan, en güzel þekilde yaratlmptyr.

Güzelliđe, ll olmaya, tertibe, düzene, ahenge, kurala karþý çıkmak ne kadar yanlyp olur. Ýnsan kendisi, tertipli düzenli olma tertipli düzenli olanlara imrenmelidir.

Þiir yazmak

Sual: Þiir yazmanın, okumanın mahzuru var mdyr?

CEVAP

Mahzuru yok ise de, her zaman da þiirle meþgul olmamalydyr. Ýki hadis-i þerif meal:
(Þiir, güzeli daha güzel, çirkini daha çirkin olan bir sözdür.) [Buhari]

(Bazý þiirlerde apayk bir hikmet vardyr.) [Buhari]

Þiir yazarken

Sual: Yaynladynz þiirlerde aranılan özellikler nelerdir?

CEVAP

Ýlk þarty dinin emir ve yasaklarına aykry olmamasdyr. Bir de kolay okunabilmesi ve kulađa hoþ gelmesi için, vezin ve kafiyesi bulunmasdyr. Kafiyesi zengin ve kalby da uygun olanlar tercih edilir. Mesela 11'lik hece vezniyle yazılan bir þiirin msralarnn, 4+4+3 veya 6+5 gibi bir kalby olmasý gerekir.

"dinimizislam.com"

GRAMER KAÝDELERÝ

Ekleyen: KADÝR ETÝN

Pazar, 14 Ađustos 2011

ÝLGÝ EKÝ (KÝ):

Bitipik yazýlýr. Örnekleler:
Evdeki, þimdiki ve bendeki

BAÐLAÇ OLAN (KÝ):

Ayrý yazýlýr. Örnekleler:
Buyuruyor ki, diyoruz ki, o ki

SORU EKÝ (MÝ):

Ayrý yazýlýr: Örnekleler:
Var mý, yok mu, gördünüz mü, bilmiyor musunuz, öğrendiniz mi

(DE) BAÐLACI:

Dahi anlamýna gelen "de" baðlacý ayrý yazýlýr. Örnekleler:
O da büyükleri tanýr, ben de...
Ýyi de fenayý da öğrenmemiz gerekir.

(ÝLE) BAÐLACI:

Sessiz harfle biten kelimelerden sonra "le", "la" olur: Örnekleler:
Kalemle, ihlasla, imanla
Sesli harflerle biten kelimelerden sonra araya "Y" harfi girer, "YLE" veya "YLA" olur. Örnekleler:
Anneyle, babayla, dayýyla, teyzeyle
[Anne ile, baba ile, dayý ile teyze ile de denir.]

ÖZEL ÝSÝMLER:

Özel isimler, cümlelerin neresinde bulunursa bulunsun, büyük harfle baþlar. Ýnsan, hayvan, þehir köy, akarsu, deniz, dað, ova, orman, dilen, millet, din isimleri özel isimdir.

Örnek: Ýngilizce ve Arapça dillerini iyi bilen ve Ýslamiyet'e baðlý olan Ali amca, Amik ovasýný, Everest tepesini görmüþ bulunuyor. Bu büyük harflerle yazýlan isimler, büyük harfle yazýlýr. Örnekleler:
Ali, Amik, Everest, Ýslamiyet, Ýslam, Akdeniz, Fýrat, Antalya, Kým, Kýtmir, köpeði, Antakya, Fýrat ýrmaðýný da geçtikten sonra, Akdeniz'den uzaklaþtýrýlýr.

BÜYÜK HARFLE BAÐLAYAN KELÝMELER:

1- Yazýya büyük harfle baþlanýr. Ýlim öğrenmek fazilettir gibi.

2- Nokta, iki nokta, ünlem ve soru iþaretinden sonra gelen kelimeler büyük harfle baþlar. Örnekleler:

Ali Ankara'ya gitti. Veli de Bursa'ya.
Âlimler diyor ki: Her Müslüman dinini öğrenmelidir.
Namazý en önemli iþ bil! Namazý vazife bilmeyenin hali kötüdür.
Sen bunu bilmiyor musun? Bilmiyorsan en kýsa zamanda öğren!

3- Hürmet ve meslek unvanlarý büyük harfle baþlar. Örnek:

Geçen gün, Muhterem Ali Bey ile Profesör Veli Bey'i gördüm.
Bu kelimeler unvan olarak kullanýlmadýklarý zaman küçük harfle yazýlýr. Örnek:
Geçen sene profesör olan Ali, muhterem bir ilim adamýdır.

4- Özel isim olarak kullanýlan Arapça ve Farsça tamlamaların içinde bir özel isim, varsa bu da büyük harfle baþlar:

En uygun tasavvuf kitabý Mektubat-ý Rabbani isimli eserdir gibi.

KESME ÝÞARETÝ:

1- Bir kelimeyi benzeri kelimedenden ayýrt etmede kullanýlýr:
Tavan, tav'an gibi. (Tav'an, isteyerek demektir.)

2- Özel isimlerin, i, e, de, den, in, le, ce ekleri getirilince kesme iþareti kullanýlýr. Örnekleler:

Ali'yi, Ali'ye, Ali'de, Ali'den, Ali'nin, Ali'yle, Ali'ce gibi.
Özel isimler, li, siz, ci, ler, gil ekleri kullanýldýðý zaman kesmeyle ayrýlmaz:
Bursalý, Amerikalý, Alisiz, Abduhcu, Kadýyaniler, Koçgiller gibi.

3- Önem belirtilmek istenen kelimelerden sonra kesme iþareti konur. Örnek:

Namaz'ý sakýn aksatma!

4- Rakamlardan sonra kullanýlan ekler, kesme iþareti ile ayrýlýr.

1975'ten gibi.

5- Hikaye ve romanlarda konuşmayı olduðu gibi nakletmek için kullanýlýr:

Var m'ola, n'ideyim, n'apsýn, n'aber gibi.

UZATMA ÝPARETÝ:

1- Üzerine konduđu seslinin uzun okunmasýný sađlar. Örnekler:
Hala, hâlâ, adet, âdet, alem, âlem, kar, kâr

2- Nispet eki î nin üzerine konur. Örnekler:
Millî, medenî, ahlakî gibi.

3- a veya u'dan önce gelen K, G, L harflerini uzatýp inceltmede kullanýlýr:
Kâzým, gâvur, lâle.

NOKTA:

Tamamlanmýþ cümlelerin sonuna konur:

Ali geldi.

Kýsaltmalardan sonra konur: Örnekler:

Dr. Prof. T.C. gibi.

Ýnci ekinin yerini tutar. Örnekler:

II. Abdülhamid Han, IV. Murat, 5. Sýnyf gibi.

VÝRGÜL:

Ýsimlerin, sýfatlarýn, zamirlerin, birbirine bađlý fiillerin arasýna konduđu gibi, uzun cümlelerde öznenen sonra ve mektuplarda hitaplardan sonra kullanýlýr. Örnekler:

Ali, terbiyeli, çalyþkan, kültürlü, saygýlý, inançlý ve ihlâslýdır.

Kardeþim Ali, gönderdiðin mail çok ipime yaradý.

NOKTALI VÝRGÜL:

Aralarýnda þekil ve mana yönünden iliþki bulunan cümlelerin arasýna konur. Örnekler:

Mümin ölür, Cennete gider; kâfir ölür, Cehenneme gider.

Müslüman olmak için, sadece inandým demek kâfi deðildir; dinin emirlerini beðenmek ve sevmek de þarttır.

Arasýnda virgül bulunan sýralý cümleleri, birbirinden ayýrmak için kullanýlýr. Örnekler:

(Bir iyilik yapana on misli verilir, bir kötülük ise ancak misli ile cezalandýrýlýr; hiç kimseye haksýzlýk yapılmaz.) [Enam 160]
Son piþmanlýk fayda vermez; ađlasan da, sýzlasan da…

Virgülle ayrýlmýþ örnekleri, farklý örneklerden ayýrmak için de kullanýlýr. Örnek:

Efal-i mükellefin demek, Müslümanýn yapmasý ve sakýnmasý gereken, Ýslam dininin bildirdiði emir ve yasaklarýn hepsidir. Bunlar farz, vacib, sünnet, müstehab, mubah; haram, mekruh ve müfsid olmak üzere sekiz kýsýmdýr.

ÝKÝ NOKTA:

Açýklamalardan ve konuþmaya baþlamadan önce iki nokta konur. Örnekler:

Sevgi çeþitleri konusunda birkaç örnek verelim: Allah sevgisi, anne sevgisi, ađaç sevgisi, vatan sevgisi v.s.

Size bir olayý anlatacađým: Ýstanbul'a geldiðim zaman…

ÜÇ NOKTA:

Cümle bitmeden sözün maksatlý bir kesiliþini göstermek için konur:

Müslüman olan öyle bir nimete konar ki...

Ýman nimetini anlatmak mümkün deðil…

SIRA NOKTALAR:

Yazýdan çýkan kýsmýn belirtilmesinde ve konuþmalarda karpý tarafýn sustuðunu gösterir. Örnekler:

Adam, Ýbni Sebe, Ýbni Teymiye, Abduh …… gibi ne kadar sapýk varsa hepsini kendine örnek alýyor.

— Sen dün neredeydin?

— …….

ÜNLEM ÝPARETÝ:

Þapýrma, acýma, heyecan, emir gibi his ve düþünceleri gösteren sözlerden sonra ünlem konur. Örnekler:

Aman Allahým! Bu ne gayret!

Vah zavallýya vah!

Namaz kýlalým!

Cümle arasýnda parantez içinde ünlem ipareti, söylenilen söze inanýlmadýđýný, þapýrýldýđýný anlatýr. Örnek:

Sayýn (!) mezhepsizler, mesleklerini (!) ilerletmek için mezhep imamlarýna hücum ediyorlar.

Nazik(!) hýrsýzlar, görevlerini(!) yaparken, hiç ses çýkarmazlar.

Buradaki ünlem ipareti amma da sayýn, amma da nazik, amma da meslek, amma da görev anlamýný tabýr.

SORU ÝPARETÝ:

Soru cümlesinden sonra kullanýlýr:
 Sen kime hizmet ediyorsun?
 Sen de mi Brütüs?
 O da mý sapýtmýp?

Söz arasynda parantez içinde soru ipareti konursa, söylenilen sözün püpheli göründüðünü, ne demek istenildiðinin anlaýlmadýðýnı gösterir. Teistler, dine saygý (?) duyduklarýný söylüyorlar. Yani bunlar dine saygý duymaz ama niye böyle söylüyorlar ki anlamýndadýr.

KISA ÇÝZGÝ:

Satýr sonunda bitmeyen kelimeler heceden ayrýldýktan sonra bir kýsa çizgi yani tire konur. Ýki kelimenin anlamýnýn gösterdiði baýlangýç ile sonu belirtmek için de tire konur: Ankara-Van treni gibi.

Arapça ve Farsça tamlamalarda kullanýlýr:

Saadet-i ebediyye, Mektubat-ý Masumiyye çok kýymetli birer kitapýr.

UZUN ÇÝZGÝ:

Konuþmalarda konuþmadan önce konur. Örnek:

Ali sordu:

– Sen bu kitabý okudun mu?

TIRNAK ÝPARETÝ:

Cümlede dikkati çekmesi istenen sözlerin baþýna sonuna konduðu gibi, baþkasýna ait yazý ve sözden nakledilen kýsýmlarýn baþýna da konur. Örnekler:

Ýmâm-ý Rabbani “rahmetullahi aleyh” müctehid idi
 Elbette “iman” gibi büyük nimet yoktur.

PARANTEZ:

Cümle içinde geçen bir sözün, o cümleden ayrý bir açıklamasýný veya baþka bir dildeki karpýlýðýný, yahut baþkasýndan nakledilen sözün alýr. Örnekler:

Ýslamiyet’te devlet baþkaný, aranan þartlara haiz kimseler arasýndan halkýn oylarý ile (veya Hazret-i Ebu Bekir’in yaptýðý gibi tayin ile, yahut Hazret-i Ömer'in yaptýðý gibi þura ile) seçilir.

Namazý doðru (ta'dili erkân ile) kýmalydýr.

Ali Bey, her zaman, (Namaza mani olan iþte hayýr yoktur) derdi.

KÖPELÝ PARANTEZ:

Bir yazýya baþka yerden yapýlan açıklayýcý ilaveleri göstermek için kullanýldýðý gibi, parantez içine yerleþtirilmiþ, dýþýndakileri göstermek için kullanýlýr. Örnekler:

Orucun farzý üçtür. (Ýbni Âbidin'de [ve Dürr-i Yekta'da] böyle yazmaktadır.)

Aþaðýdaki söz, Ýmam-ý Rabbani hazretlerine aittir:

[Kötü arkadaþtan yýrtýcý hayvandan kaçır gibi kaçmalýdýr. Çünkü hadis-i þerifte, (Kipinin dini arkadaþýnýn dini gibidir) buyuruldu. "dinimizislam.com"]